

บทความวิจัย

**การบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ตามหลักพุทธธรรม**
**ADMINISTRATION OF KHLONG-SAM SUB-DISTRICT ADMINISTRATIVE
ORGANIZATION IN PATHUM THANI PROVINCE
ACCORDING TO BUDDHADHAMMA**

พระมหาณัฐวุฒิ จันทร์โชติ^{1*}, ธิติวุฒิ หมั่นมี¹, สุริยา รักษาเมือง¹

Phramaha Nathavut Chanchot^{1*}, Thitiwut Manmi¹, Suriya Raksamuang¹

*Corresponding Author E-mail: Sa7en19@gmail.com

Received June 30, 2026; Revised July 24, 2026; Accepted August 4, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักพุทธธรรม 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล 3. นำเสนอแนวทางการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 169 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชนิด คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสหสัมพันธ์ การวิจัยเชิงคุณภาพสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน ใช้วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ตามหลักพุทธธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.28, S.D. = 0.29) 2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง (R = .469**)

¹ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹ Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

3. แนวทางการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พบว่า ผู้บริหารควรพัฒนาการทำงานโดยยึดหลักอิทธิบาทธรรม เริ่มจากการสร้างแรงบันดาลใจ และความรักในการทำงานเพื่อประชาชน ฉันทะ เสริมด้วยความเพียรพยายาม อุตทน และไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค วิริยะ ควบคู่กับการเอาใจใส่ในรายละเอียดของงาน ทั้งการดูแลบุคลากร และการสื่อสารกับประชาชน จิตตะ และมีการประเมินตรวจสอบ พร้อมปรับปรุงงานอย่างสม่ำเสมอ วิมังสา แนวทางนี้จะช่วยยกระดับการบริหารให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่มุ่งเน้นประโยชน์สุขของประชาชน

คำสำคัญ: การบริหารงาน; องค์การบริหารส่วนตำบล; อิทธิบาทธรรม

Abstract

This research article aimed to: 1. study the level of administrative management of Subdistrict Administrative Organization executives based on Buddhist principles; 2. examine the relationship between the Iddhipāda Dhamma principles and the administrative management of Subdistrict Administrative Organization executives; and 3. propose guidelines for the administrative management of executives of Khlong Sam Subdistrict Administrative Organization, Khlong Luang District, Pathum Thani Province. This study employed a mixed-methods research design. The sample consisted of 169 participants. The research instruments included a questionnaire and an interview form. Quantitative data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and correlation coefficient statistics. For the qualitative research, in-depth interviews were conducted with 10 key informants, and the data were analyzed through content analysis and presented descriptively.

The findings revealed that: 1. the level of administrative management of executives of Khlong Sam Subdistrict Administrative Organization, Khlong Luang District, Pathum Thani Province, based on Buddhist principles, was at a high level overall ($\bar{x} = 4.28$, S.D. = 0.29); 2. the relationship between the Iddhipāda Dhamma principles and the administrative management of the executives was positively correlated at a moderate level overall ($R = .469^{**}$); and 3. the guidelines for administrative management indicated that executives should develop their work

performance by adhering to the Iddhipāda Dhamma principles, beginning with fostering inspiration and a genuine commitment to serving the public (Chanda), strengthening perseverance, patience, and resilience in overcoming obstacles Viriya, paying close attention to work details, personnel management, and communication with the public Citta, and continuously evaluating, monitoring, and improving work processes Vimamsa. These guidelines can enhance administrative effectiveness, transparency, and alignment with Buddhist principles that emphasize the well-being and welfare of the people.

Keywords: Administration; Subdistrict Administrative Organization; Iddhipada Dhamma

บทนำ

ในปัจจุบัน ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต้องเผชิญกับภัยคุกคาม และวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดคิด ทั้งจากการก่อการร้าย ความไม่สงบทางสังคม วิกฤตเศรษฐกิจ ภัยธรรมชาติ และโรคระบาด ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนชีวิต และทรัพย์สินของประชาชนเป็นวงกว้าง การแก้ไขปัญหา และบรรเทาผลกระทบจากสถานการณ์ดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยนโยบายที่เหมาะสม ควบคู่กับการบริหารจัดการทรัพยากร และบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ ดังเช่นกรณีหาอุทกภัยของประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2554 ที่ภาครัฐสามารถบูรณาการความร่วมมือในการบริหารจัดการ และฟื้นฟูสถานการณ์จนกลับเข้าสู่ภาวะปกติได้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของระบบการบริหารจัดการภาวะวิกฤตที่มีประสิทธิภาพ และทันเวลาที่ (สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์, 2564)

ด้วยเหตุนี้ คณะรัฐมนตรีจึงได้กำหนดนโยบายให้หน่วยงานภาครัฐทุกระดับมีความพร้อมในการรองรับสถานการณ์วิกฤต โดยมุ่งเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากร การจัดทำแผนความต่อเนื่องในการดำเนินงาน (BCP) การซักซ้อม และประเมินผลแผนงาน ตลอดจนการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และยั่งยืน เพื่อให้สามารถปฏิบัติการกิจ และให้บริการประชาชนได้อย่างต่อเนื่องแม้ในภาวะฉุกเฉิน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2563) ในระดับท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด และมีบทบาทสำคัญในการจัดบริการสาธารณะ การแก้ไขปัญหา

และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ได้ดำเนินการกิจช่วยเหลือ และบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนอย่างต่อเนื่องจนได้รับรางวัลด้านการบริหารจัดการทั้งในระดับจังหวัดและระดับประเทศ สะท้อนถึงศักยภาพในการบริหารองค์กร และการให้บริการสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ (พระมหาภูริช หนทวีโส, 2562)

ผู้วิจัยเห็นว่า องค์การบริหารส่วนตำบลคลองสามยังสามารถยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการได้มากยิ่งขึ้น โดยการบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา (ส.ม. 19/1179/287) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เข้ากับวงจรการบริหารคุณภาพ PDCA ของ Deming (1986) ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติ การตรวจสอบ และการปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาระบบงาน และกระบวนการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน อันจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารองค์กร และการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ตามหลักพุทธธรรม
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับการบริหารของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ บุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำนวน 290 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม, 2564)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1967) เพื่อคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง ได้จำนวน 169 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน คัดเลือกโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม กลุ่มละ 2 คน ได้แก่ 1. ผู้บริหารระดับสูง 2. นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา 3. บุคลากรระดับผู้ปฏิบัติการ 4. นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐประศาสนศาสตร์ และ 5. ตัวแทนพนักงาน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุมประเด็นการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ตามหลักพุทธธรรม

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) พัฒนาจากทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และผลการวิจัยเชิงปริมาณ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอหนังสือจากต้นสังกัดเพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงาน และกลุ่มเป้าหมาย ก่อนการเก็บข้อมูลได้ประสานงานเพื่อนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการแจกแบบสอบถาม หรือการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนการดำเนินการ สิทธิของผู้เข้าร่วมการวิจัย และการรักษาความลับของข้อมูล ก่อนให้ผู้เข้าร่วมตอบแบบสอบถามหรือให้สัมภาษณ์

4.1 ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง และเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนภายในระยะเวลา 7 วัน จากนั้นตรวจสอบความครบถ้วนและความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์

4.2 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ร่วมกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ผ่านการสนทนาอย่างเป็นธรรมชาติ (Natural Conversation) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญอย่างต่อเนื่องตลอดกระบวนการเก็บข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยตรวจสอบ คัดกรอง เข้ารหัส และประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงบริบท (Contextual Content Analysis) โดยจัดหมวดหมู่ ตรวจสอบความถูกต้อง สรุปประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย และนำเสนอผลในรูปแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) พร้อมคำให้สัมภาษณ์และภาพประกอบตามความเหมาะสม

ผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ตามหลักพุทธธรรม

ตารางที่ 1 ระดับการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ตามหลักพุทธธรรม โดยภาพรวม

(n = 169)

การบริหารงานของผู้บริหาร องค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ตามหลักพุทธธรรม	ระดับปฏิบัติการ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านฉันทะ (ความพึงพอใจ)	4.28	0.45	มาก
2. ด้านวิริยะ (ความเพียร)	4.26	0.41	มาก
3. ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่)	4.26	0.39	มาก
4. ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง)	4.33	0.35	มาก
รวม	4.28	0.29	มาก

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ตามหลักพุทธธรรม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านวิมังสา ความไตร่ตรอง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.33, S.D. = 0.35) รองลงมา คือ ด้านฉันทะ ความพึงพอใจ ($\bar{X}$ = 4.28, S.D. = 0.45) ส่วนด้านจิตตะ ความเอาใจใส่ และด้านวิริยะ ความเพียร มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X}$ = 4.26) โดยมีค่า S.D. เท่ากับ 0.39 และ 0.41 ตามลำดับ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

(n = 169)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	การพัฒนาการบริหารงาน	ตัวแปรตาม			
		ด้านการวางแผน	ด้านการปฏิบัติตามแผน	ด้านการตรวจสอบ	ด้านการปรับปรุงแก้ไข
ตัวแปรอิสระ					
หลักอิทธิบาทธรรม	.469**	.397**	.380**	.354**	.260**
1. ด้านฉันทะ (ความพึงพอใจ)	.226**	.092	.165*	.241**	.161*
2. ด้านวิริยะ (ความเพียร)	.361**	.254**	.266**	.339**	.202**
3. ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่)	.380**	.377**	.320**	.254**	.180*
4. ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง)	.442**	.498**	.397**	.201**	.233**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับการพัฒนาการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R=.469^{**}$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า หลักอิทธิบาทธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างน้อยกับการพัฒนาการบริหารงานด้านการวางแผน ($R=.397^{**}$) ด้านการปฏิบัติตามแผน ($R=.380^{**}$) ด้านการตรวจสอบ ($R=.354^{**}$) และด้านการปรับปรุงแก้ไข ($R=.260^{**}$) ตามลำดับ

3. แนวทางการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พบว่า

1. ด้านฉันทะ (ความพึงพอใจ) พบว่า ผู้บริหารมีความสุขกับการปฏิบัติงาน รู้สึกเต็มใจในการปฏิบัติหน้าที่ มีความรักในงานที่ปฏิบัติอยู่ ตลอดจนมีความรัก และความพอใจในงาน รวมทั้งมีความรับผิดชอบ และมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

2. ด้านวิริยะ (ความเพียร) พบว่า ผู้บริหารปฏิบัติงานอย่างเป็นประจำ และสม่ำเสมอ แสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอเมื่อมีเวลาว่าง ไม่ละความพยายามเมื่อเผชิญ

กับอุปสรรค มีความมานะบากบั่น และไม่ย่อท้อต่อการทำงาน รวมทั้งปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง และมีความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

3. ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) พบว่า ผู้บริหารมีการวางแผน และแบ่งเวลาในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน สามารถปฏิบัติงานได้ทันทีเมื่อถึงเวลา มีการตรวจตรา และดูแลความเรียบร้อยของงานอยู่เสมอ เอาใจใส่และติดตามงานอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งให้ความสำคัญกับบุคลากรเพื่อสร้างความเชื่อมั่น และความไว้วางใจในการปฏิบัติงานร่วมกัน

4. ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) พบว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้นในครั้งต่อไป มีการคิดค้นวิธีการพัฒนางานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด คำนึงถึงผลดี และผลเสียที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินงาน ทบทวนผลการปฏิบัติงานเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข และเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมา

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ตามหลักพุทธธรรม ผลการวิจัยพบว่า ระดับการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ตามหลักพุทธธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารให้ความสำคัญกับการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน ทั้งในด้านการกำหนดนโยบาย การบริหารบุคลากร การปฏิบัติงาน การให้บริการประชาชน และการตัดสินใจบนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อสังคม ส่งผลให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความร่วมมือจากบุคลากร และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างเหมาะสม จึงทำให้ผลการประเมินการบริหารงานตามหลักพุทธธรรมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระจำเริญ อุตตเตโช (2561) เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งพบว่า การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวารินทร์ จันทรัตน์ (2565) เรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาการให้บริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสุพรรณบุรี ที่พบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาการให้บริการสาธารณะโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน รวมทั้ง

สอดคล้องกับงานวิจัยของพระปราโมทย์ พุทธธมโม (2566) เรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งพบว่า ระดับการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาการบริหารงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้านเช่นเดียวกัน แสดงให้เห็นว่า การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนช่วยส่งเสริมให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเกิดประโยชน์ต่อประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับการบริหารงานของผู้บริหาร องค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า หลักอิทธิบาทธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางกับการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากหลักอิทธิบาทธรรม ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เป็นหลักธรรมที่ช่วยส่งเสริมแรงจูงใจ ความรับผิดชอบ ความเอาใจใส่ และการพิจารณาปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การบริหารงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมิได้ขึ้นอยู่กับหลักอิทธิบาทธรรมเพียงอย่างเดียว แต่ยังได้รับอิทธิพลจากปัจจัยด้านนโยบาย โครงสร้างองค์กร งบประมาณ กฎหมาย บุคลากร และการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงทำให้ความสัมพันธ์ที่พบอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระปราโมทย์ พุทธธมโม (2566) ในประเด็นที่ว่า การนำหลักอิทธิบาทธรรมมาประยุกต์ใช้สามารถส่งเสริมการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลได้ เนื่องจากหลักธรรมดังกล่าวช่วยสร้างความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน ความเพียร และการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง แต่ประสิทธิผลของการบริหารยังขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านการบริหารจัดการอื่นร่วมด้วย จึงพบความสัมพันธ์ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาอภิสิทธิ์ อมรวิสัย (2567) ในประเด็นที่ว่า หลักอิทธิบาทธรรมมีส่วนสนับสนุนการปฏิบัติงานของบุคลากรตามนโยบายภาครัฐ โดยเฉพาะการสร้าง ความรับผิดชอบ ความเอาใจใส่ และความเพียรในการปฏิบัติงาน ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน แต่ผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงานยังขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านนโยบาย และการบริหารองค์การ จึงทำให้ความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของนายดา อินทร์กรุงเก่า (2566) ในประเด็นที่ว่า หลักอิทธิบาท

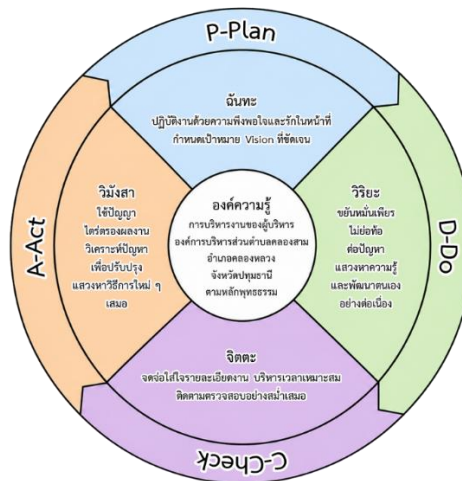
ธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยเฉพาะการสร้างแรงจูงใจ ความรับผิดชอบ และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานยังได้รับอิทธิพลจากปัจจัยด้านสมรรถนะของบุคลากร ระบบการบริหาร และสภาพแวดล้อมขององค์กรร่วมด้วย จึงทำให้ความสัมพันธ์ที่พบอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกับผลการวิจัยครั้งนี้

3. แนวทางการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ควรมุ่งพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมควบคู่กับหลักธรรมาภิบาลในทุกขั้นตอนของการบริหารงาน โดยเฉพาะการวางแผน การปฏิบัติงาน การติดตามประเมินผล และการปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เนื่องจากหลักอิทธิบาทธรรมช่วยส่งเสริมให้ผู้บริหารและบุคลากรเกิดความรักในงาน ฉันทะ มีความเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ วิริยะ เอาใจใส่ และรับผิดชอบต่องาน จิตตะ รวมทั้งสามารถวิเคราะห์ และปรับปรุงการดำเนินงานได้อย่างมีเหตุผล วิมังสา อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาวิเศษ กนตธมโม (2564) ที่พบว่า การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมให้ผู้บริหาร และบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมร่วมกับหลักธรรมาภิบาล เนื่องจากหลักธรรมทั้งสองช่วยเสริมสร้างการบริหารงานที่มีคุณธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาองค์กร นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของผดุง วรรณทอง (2561) ในประเด็นที่ว่า การนำหลักอิทธิบาทธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์การช่วยส่งเสริมความรับผิดชอบ ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน และการใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการได้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระบุญเพ็ง สิทธิวิชา (2562) ที่ชี้ให้เห็นว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมช่วยพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้เกิดความรักในงาน ความเพียร ความรับผิดชอบ และการพิจารณาแก้ไขปัญหาอย่างมีเหตุผล ส่งผลให้การบริหารจัดการองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นมีประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรและประชาชน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ตามหลักพุทธธรรม ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1. ด้านฉันทะ ความพอใจ หมายถึง การปฏิบัติงานด้วยความรัก ความพึงพอใจ และความเต็มใจในหน้าที่ มีการกำหนดเป้าหมาย และวิสัยทัศน์ในการดำเนินงานอย่างชัดเจน มีความสุขในการทำงาน และมุ่งมั่นอุทิศตนเพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2. ด้านวิริยะ ความเพียร หมายถึง การปฏิบัติงานด้วยความขยันหมั่นเพียร มีความมุ่งมั่นในการพัฒนางานตามแผนที่วางไว้ แสวงหาความรู้ และประสบการณ์เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง ไม่ย่อท้อต่อปัญหา และอุปสรรค พร้อมพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

3. ด้านจิตตะ ความเอาใจใส่ หมายถึง การมีความตั้งใจ และจดจ่อต่อการปฏิบัติงาน ให้ความสำคัญกับรายละเอียดของงาน มีการบริหารเวลาอย่างเหมาะสม

ติดตาม ตรวจสอบ และดูแลความเรียบร้อยของงานอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบและความมุ่งมั่น

4. ด้านวิมังสา การไตร่ตรองตรวจสอบ หมายถึง การใช้ปัญญาในการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และผลการดำเนินงานอย่างรอบคอบ เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งแสวงหาแนวทาง และวิธีการใหม่ ๆ ในการดำเนินงาน โดยคำนึงถึงผลดี ผลเสีย และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในทุกขั้นตอนของการบริหารงาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์การบริหารส่วนตำบลควรส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการบริหารและเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนและท้องถิ่น

2. องค์การบริหารส่วนตำบลควรส่งเสริมให้มีการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรม และให้มีการเรียนรู้คุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น

3. องค์การบริหารส่วนตำบลควรส่งเสริมให้ประชาชนรวมกลุ่มกันเพื่อประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์และก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน

4. องค์การบริหารส่วนตำบลควรส่งเสริมให้ประชาชนช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ประหยัด และคุ้มค่า

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลจัดฝึกอบรมและพัฒนาสมาชิกสภาท้องถิ่น และบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงานเพื่อประโยชน์ของชุมชนอย่างแท้จริง

2. องค์การบริหารส่วนตำบลควรติดตามดูแล และคอยเป็นพี่เลี้ยงให้ความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่จัดขึ้น เพื่อให้คนในชุมชนเกิดองค์ความรู้และสามารถพึ่งตนเองได้

3. องค์การบริหารส่วนตำบล กำหนดให้มีการเชิญวิทยากรทั้งภายในและภายนอกเข้ามาอบรมให้ความรู้ ทักษะ ประสพการณ์ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลแก่บุคลากรและองค์กร

4. จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ และให้อบรมการใช้ชีวิตตามหลักธรรม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาต่อยอดในชุมชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาว่ามีปัจจัยข้อใดบ้างที่ส่งผลต่อการบริหารงานของประชาชนและการบริหารเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง

2. ควรศึกษาหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง โดยทำการศึกษามีหลักพุทธธรรมข้อใดบ้างที่สามารถนำมาปรับใช้กับการมีส่วนร่วมของประชาชน และการบริหารเพื่อเสริมสร้างชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง

3. ควรมีการนำหลักธรรมด้านอื่น ๆ ที่มีความเหมาะสมมาใช้ในการประยุกต์หรือบูรณาการร่วมกับการบริหารงานของผู้บริหารองค์การส่วนตำบลคลองสาม อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

เอกสารอ้างอิง

นาคยา อินทร์กรุงเก่า. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ผดุง วรรณทอง. (2561). การประยุกต์ใช้หลักอริยาบทธรรมในการบริหารองค์การเอกชนในจังหวัดนนทบุรี. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 7(2), 99-110.

พระจำเริญ อุตตเตโช. (2561). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอมะเมือง จังหวัดนครราชสีมา (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระบุญเพ็ง สิทธิวงษา. (2562). การใช้หลักอริยาบทธรรมในการบริหารจัดการท้องถิ่นของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลสี้อ อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 6(5), 2459-2480.

พระปราโมทย์ พุทธิมโม. (2566). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาภูริช หนทวีโส. (2562). *ทักษะการบริหารของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี* (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิเศษ กนตธมโม. (2564). *พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลเมืองในจังหวัดชลบุรี* (ดุขฎิณิพนธ์ปรัชญาดุขฎิณิบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอภิสิทธิ์ อมรรสี. (2567). *การปฏิบัติงานของบุคลากรตามนโยบายภาครัฐของเทศบาลเมืองลำตาเสา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วารินทร์ จันทรรัตน์. (2565). *การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาการให้บริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสุพรรณบุรี* (ดุขฎิณิพนธ์ปรัชญาดุขฎิณิบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2563). *คู่มือการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์. (2564). *องค์ความรู้โลกภายหลัง COVID-19: ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม*. สืบค้น 20 กันยายน 2568, จาก <https://www.ops.moc.go.th>
- องค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม. (2564). *ข้อมูลทั่วไปองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี*. สืบค้น 16 ตุลาคม 2564, จาก <https://www.khlongsamlocal.go.th>
- Deming, W. E. (1986). *Out of the crisis*. Cambridge MA: MIT Center for Advanced Educational Services.
- Taro Yamane. (1967). *Statistics: An introductory analysis* (2nd ed.). New York, NY: Harper & Row.